

Гавришків І.Р.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів,
Тернопільський національний економічний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Постановка проблеми. Інвестиційна діяльність – визначальний фактор економічного росту будь-якої країни, тому питання її активації є особливо актуальним. Залучення ресурсів у формі інвестицій є дієвим засобом піднесення національної економіки, чим інтенсивніше здійснюється інвестування, тим швидше проходить відтворювальний процес, тим активніше відбуваються ефективні ринкові перетворення.

Як свідчить світовий досвід, державних коштів та коштів вітчизняних підприємців бракує для подальшого швидкого та ефективного економічного розвитку держави, тому необхідним є залучення значних іноземних коштів, тобто іноземних інвестицій, які мають певні переваги перед вітчизняними інвестиціями та державним фінансуванням. Ці переваги полягають у тому, що, по-перше – іноземні інвестиції – це додатковий капітал залучений у країну для виробництва товарів і послуг, реалізації певних програм, а по-друге – це надходження в державу нових технологій та застосування нових методів управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку інвестиційного ринку та формування сприятливого інвестиційного середовища України досліджені у працях О. Гаврилюка, В. Гейця, М. Герасимчука, Б. Губського, О. Задорожної, Б. Кваснюка, С. Пирожкова, А. Сухорукова та ін. На думку фахівців, сьогодні залишаються невирішеними питання щодо оцінки впливу чинників на розвиток інвестиційного ринку в поєднанні з важелями державного регулювання.

Постановка завдання. У сьогоdnішніх умовах світової економічної кризи, закордонний капітал є одним з важливих ресурсів розвитку країни. Однак криза посилила загальносвітові тенденції до зменшення інвестицій, тому для України є життєво необхідним створення сприятливого інвестиційного клімату в країні та пошук нових шляхів до залучення іноземних інвестицій, що зумовило актуальність дослідження. Метою статті є розгляд проблеми і розробка пропозицій залучення іноземних інвестицій в Україну.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційний клімат країни являє собою сукупність економічних, політично-правових, соціальних та інших умов, що створюють умови для здійснення інвестиційної діяльності як вітчизняними, так і зарубіжними суб'єктами. Окрім того, інвестиційний клімат можна розглядати як багатофакторну систему цілеспрямованих вчинків і дій, яка свідомо формується на державному та регіональному рівнях в інтересах ширшого залучення на конкретну територію додаткових ресурсів як у грошовій, так і в матеріальній формах [4].

З огляду на комплексність та багатофакторність самого процесу інвестування, до складових інвестиційного клімату слід включати [2; 3; 5]:

- природно-географічні умови: геостратегічне положення, забезпеченість природними та людськими ресурсами;
- сучасну економічну динаміку країни: знаходження на етапі піднесення чи спаду, рівень інвестування, стабільність національної валюти, показники фінансової стабільності тощо;
- стратегію і тактику державної політики: прозорість та послідовність, здатність реалізувати поставлені стратегічні цілі та дотримуватись поточних зобов'язань, структурну, бюджетну, грошово-кредитну, валютну політику, ставлення до іноземних інвесторів;
- стан внутрішнього ринку країни: перспективи реалізації результатів виробничої діяльності, рівень доступу до виробничих ресурсів;
- наявний виробничий потенціал країни: його ресурсозабезпеченість, здатність до виробництва інвестиційних товарів, потреба в інвестиціях;
- фінансову систему країни: її спроможність до акумулювання фінансових ресурсів, забезпечення їхнього руху та цільового використання;
- податкову систему країни: рівень податкового навантаження, наявність податкових стимулів до інвестування;
- ринок праці: наявність вільних трудових ресурсів, вікову структуру робочої сили, рівень професійної кваліфікації, наявність виробничої культури;
- розвиток інфраструктури: рівень розвитку транспортної, енергетичної, телекомунікаційної мережі, готельної, житлової мережі тощо як для виробничих, так і для споживчих потреб;
- інституційну систему країни: врегульованість відносин власності, розвиток ринкових інститутів, наявність інституцій з підтримки інвестицій, інформаційне забезпечення, розвиток підприємницької та правової культури бізнесу;

- зовнішньоекономічні відносини країни: динаміку і структуру імпортно-експортних операцій та капіталопотоків, участь у різного роду міжнародних організаціях та угодах;
- соціально-політичну ситуацію в країні: рівень соціальної напруженості, послідовність державної політики, перспективи її подальшої динаміки;
- правове поле: характеристики національного законодавства, спроможність держави до забезпечення виконання його вимог та наявність відповідної інфраструктури, рівень розвитку корупції, “тінізації” економіки.

Відповідно до складових інвестиційного середовища, слід виділити чинники впливу, котрі поділяються на регуляторні – відображають вплив на інвестицію з боку органів державної влади різного рівня у вигляді вимог щодо реєстрації, оподаткування, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності тощо та макроекономічні – стосуються характеристик макроекономічного (а також інституційного) середовища, в якому розгортається інвестиція – динаміки грошово-кредитної сфери, стану внутрішнього ринку, рівня ресурсної забезпеченості тощо. Вплив з боку цього середовища є неперсоніфікованим та обумовлений дією об'єктивних ринкових законів, а відтак є довгостроковим та практично не підлягає врегулюванню, а отже – просто враховується в процесі розробки інвестиційного проекту. Обсяг прямих іноземних інвестицій є одним з показників, який характеризує ступінь інтеграції країни у світове співтовариство і залежить від привабливості об'єкта інвестування.

Аналізуючи інвестиційне середовище України, слід відмітити, що притік прямих інвестицій в економіку України за даними Державного комітету статистики України, на 1 січня 2011 року становив 44 млрд. 708 млн. дол. США зі 125 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 81% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 9 млрд. 914,6 млн. дол. США, Німеччина – 7 млрд. 076,9 млн. дол., Нідерланди – 4 млрд. 707,8 млн. дол., Російська Федерація – 3 млрд. 402,8 млн. дол., Австрія – 2 млрд. 658,2 млн. дол., Сполучене Королівство – 2 млрд. 298,8 млн. дол., Франція – 2 млрд. 367,1 млн. дол., Сполучені Штати Америки – 1 млрд. 192,4 млн. дол., Віргінські Острови, Британські – 1 млрд. 460,8 млн. дол. та Швеція – 1 млрд. 729,9 млн. дол. За останні роки спостерігалася тенденція до їх зниження на 48,4 % у 2009 р., та незначного підвищення у 2010 – 2011 рр. – на 12,4%. Їх обсяг у 2012 р. ще менший – цьому сприяє ряд негативних (як регуляторних, так і макроекономічних) чинників, притаманних інвестиційному середовищу України [6]:

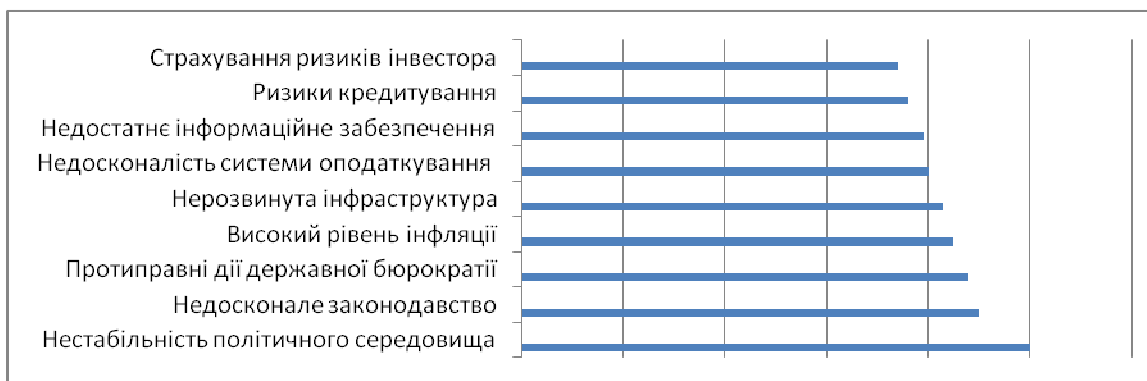

Рис. 1. Негативні чинники впливу на залучення інвестицій в економіку України

Одним з факторів, що в першу чергу послаблює інвестиційну привабливість економіки є нестабільність правового та політичного середовища в Україні. Така нестабільність серйозно турбує інвесторів, особливо коли законодавство зачіпає вже існуючі капіталовкладення. Обіцянки різкої зміни політичного курсу та умов ведення бізнесу – аж до націоналізації майна інвесторів, які лунають з боку різних політичних сил, політичні скандали, і, особливо, передвиборчий період посилюють настороженість іноземних інвесторів та сприймаються ними як додаткові ризики, які потребують підвищення прибутковості інвестицій.

Крім того, на сьогодні особливо гостро стоять такі питання, як: бюрократичні бар'єри, відсутність правового забезпечення кредитування, страхування ризиків, жорстка податкова система тощо.

Недосконалість правового середовища, як несприятливий чинник для ПІІ, закордонні інвестори називають у першу чергу, оскільки перешкоди адміністративно-правового характеру – найперші, з якими вони стикаються. Йдеться про нестабільність, суперечливість, запутаність підзаконних актів, бюрократизм та корупцію, неврегульованість системи захисту прав власності, слабкість судової системи, неврегульованість законодавчого забезпечення процесу інвестування, часті зміни умов залучення іноземних інвестицій, необхідність вирішення низки регулювання інвестицій у СЕЗ і ТПР.

Податкова ситуація у країні привертає, як правило, особливу увагу інвестора, оскільки значно впливає на прибуток. Незважаючи на те, що інвестор завжди повинен враховувати можливість майбутніх змін ставок податків, суб'єктів оподаткування та ін., він, принаймні, покладається на те, що

правила гри не зміняться пізніше. У разі таких непередбачених змін розвиток інвестування постає перед загрозою втрат, а інвестор втрачає довіру до інвестиційної сфери країни і може змінити умови інвестування. Потужним важелем стримування іноземних інвестицій в Україну є вкрай нерівномірний розподіл податкового тиску, який є надмірним для легально працюючих суб'єктів господарювання на тлі існування величезного "тіньового" сектора економіки. Незважаючи на те, що переважна більшість іноземних інвесторів намагається вести цілком прозорий та легальний бізнес, "тінізація" економіки суттєво утруднює їхню співпрацю з вітчизняними підприємствами, які не завжди в змозі дозволити собі ризик ведення прозорих і легальних операцій. Велика частка вилучення прибутку, нестабільність податкових ставок та правил нарахування перешкоджають ефективному веденню бізнесу в Україні.

Іншим чинником є недосконалість галузевої та інституційної інфраструктури країни. Мережа автомобільних доріг та залізниць, системи енерго- та водопостачання, зв'язку тощо потребують в Україні суттєвого вдосконалення. На поліпшення інфраструктурних умов спрямовано, зокрема, низку проектів Світового банку в Україні. Щодо інституційної інфраструктури, котра повинна забезпечувати належне обслуговування інвестицій, то відсутність середовища аудиторських, консалтингових та інших фірм, гідних, з позицій іноземного інвестора, довіри, суттєво погіршує його враження від підприємницького клімату в Україні. Серйозні інвестори вважають за краще мати справу з іноземними фінансовими установами, банками. Це спонукає до здійснення іноземних інвестицій у банківську сферу та відкриття філій іноземних банків. Проте в стратегічному контексті таке відокремлення фінансових потоків вітчизняного та іноземного капіталів веде до ослаблення фінансової системи країни. Інвестори також звертають увагу на нерозвиненість державних інституцій, які повинні здійснювати супровід іноземних інвесторів;

Самі ж інвестори зацікавлені у швидкій окупності власного капіталу і у швидкому отриманні максимальних прибутків і рідко коли висловлюють довгострокову зацікавленість у власних інвестиціях, шляхом вкладення їх у менш динамічні галузі економіки (такі як промисловість та сільське господарство). Взаємопов'язаність всіх цих факторів посилює їх негативний вплив на інвестиційний клімат в Україні [2].

Однак незважаючи на існуючі проблеми у створенні сприятливого інвестиційного клімату, слід відзначити, що Україна суттєво просунулася уперед щодо інтеграції в світовий економічний простір, що в свою чергу повинно забезпечити нові вливання іноземного капіталу в економіку нашої країни: 1 березня 1998 р. набула чинності Угода про партнерство і співпрацю з Європейським Союзом. Підписано міждержавні угоди про сприяння і взаємний захист інвестицій з 70 країнами світу. Укладено 60 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування практично з усіма країнами СНД, Європи, багатьма країнами Азії, Північної та Південної Америки і кількома країнами Африки. 16 травня 2008 р. Україна отримала статус члена СОТ. Вступ України до СОТ дає позитивний сигнал для активізації співпраці між Україною і ЄС по всіх напрямках, у тому числі в інвестиційній сфері. Згідно прогнозу ООН Україна увійшла до списку 20 країн світу, які стануть найбільшими реципієнтами прямих іноземних інвестицій (ПІІ). У рейтингу, оприлюдненому в доповіді Конференції ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD), Україна посідає 18 місце, проте фахівці відзначають зростання зацікавленості інвесторів до країн Східної Європи і СНД [6].

Висновки з даного дослідження. Враховуючи всі негативні чинники як соціально-економічного, так і політичного плану, виникає необхідність розробки державної стратегії направленої на активізацію притоку іноземного капіталу в Україну. Зарубіжний інвестор має сприйняти Україну як стабільну і передбачувану країну, а її економіку такою, де макроекономічна стабільність асоціюється не лише з низькими темпами інфляції, а й із послідовним розвитком, включаючи стабільні темпи зростання виробництва, платоспроможний попит, а також економічну структуру, яка постійно модернізується. Разом з удосконаленням законодавства щодо іноземних інвестицій повинні розвиватися й інші чинники механізму залучення прямих іноземних інвестицій, котрі виявлятимуться у забезпеченні стабільності політичного середовища, вдосконаленні та забезпеченні стабільності податкової, грошово-кредитної та митної політики, максимальному спрощенні процедур, які регламентують взаємовідносини між державою і підприємцями в галузі залучення іноземних інвестицій, створенні гарантій стабільності умов щодо довгострокового фінансування інвестиційних проектів.

Бібліографічний список

1. Інвестування : навч. посіб. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. – Х.: Інжек, 2004. – 404 с.
2. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда, Ю.М. Великий. – Х. : Інжек, 2005. – 664 с.
3. Кінах А. Інвестиційний клімат України / Кінах А. / Урядовий кур'єр. – 2005. – № 125.
4. Поплавська Ж.В. Інвестиційний імідж: регіональні аспекти / Ж.В. Поплавська, В.Т. Поплавський / Фінанси України. – 2008. – №7.
5. Червова Л.Т. Правове регулювання інвестиційної діяльності / Л.Т. Червова, М.І. Назарчук / Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 68–73.

6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.]
7. Gross market values, by instrument, counterparty and currency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/statistics>.
8. Оперативна інформація щодо стану фондового ринку та ринку цінних паперів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua/>

Анотація

У статті розглянуто проблеми формування сприятливого інвестиційного середовища України в сучасних умовах. Виокремлено та охарактеризовано негативні регуляторні та макроекономічні чинники впливу на залучення іноземних інвестицій в Україну в посткризовий період.

Ключові слова. *Інвестиційний клімат, рівень інвестування, регуляторні та макроекономічні чинники впливу, гарантії стабільності, ринкові перетворення, стратегія і тактика державної політики.*

Аннотация

В статье рассмотрены проблемы формирования благоприятной инвестиционной среды Украины в современных условиях. Выделены и охарактеризованы отрицательные регуляторные и макроэкономические факторы влияния на привлечение иностранных инвестиций в Украину в посткризисный период.

Ключевые слова. *Инвестиционный климат, уровень инвестирования, регуляторные и макроэкономические факторы влияния, гарантии стабильности, рыночные преобразования, стратегия и тактика государственной политики.*

Abstract

The article deals with the formation of favorable investment climate in Ukraine in modern conditions. Identified and characterized negative regulatory and macroeconomic factors of influence on attracting of foreign investments in Ukraine during the post-crisis period.

Keywords. *Investment climate, the level of investment, regulatory and macroeconomic factors influence guarantees stability, market transformation, strategy and tactics of public policy.*

УДК 338.439.24 (477)

**Язлюк Б.О.,
к.е.н., доцент кафедри аграрного менеджменту і права
Питель С.В.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет
Шумський А.В.,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств
Академія праці та соціальних відносин Федерації профспілок України**

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА З ВРАХУВАННЯМ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ

Постановка проблеми. *Інноваційна модель розвитку економічної системи країни та її регіонів припускає наявність високого технологічного рівня впроваджуваних інноваційних продуктів. Необхідність досягнення такого рівня для України передбачає вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Державна система управління галузевими складовими економіки країни та її регіонів повинна бути здатною мінімізувати ризики впровадження нових інноваційних розробок, технологій, знизити їх негативний вплив на навколишнє природне середовище.*

У сучасних умовах господарювання в Україні значну увагу приділяють ролі науково-технічного потенціалу в розвитку продуктивних сил у різних галузях економіки, але на практиці не вирішено питання щодо основного недоліку інтеграційної системи взаємодії галузевої науки і виробництва.